

Tadeusz Oracki

Pomorzenie w Towarzystwie Tatrzańskim w latach 1874-1920 : uzupełnienia i sprostowania

Acta Cassubiana 17, 229-235

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tadeusz Oracki
Gdańsk

Pomorzanie w Towarzystwie Tatrzańskim w latach 1874–1920 (uzupełnienia i sprostowania)

Podstawowym źródłem, na podstawie którego można ustalać udział poszczególnych regionów w turystyce górskiej – jest „Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego” (dalej: PTT), wydawany w Krakowie od 1876 roku i zawierający aż do 1920 r. wykazy członków. Wydawać się może, że sprawa jest prosta. Wystarczy przejrzeć spisy członków Towarzystwa Tatrzańskiego (dalej: TT) i wypisać nazwiska przedstawicieli jakiegoś regionu, by ustalić ich udział w tym towarzystwie. Tylko pozornie sprawa jest prosta i nie budzi wątpliwości, których jednak jest sporo. Autor podejmujący temat związany z członkostwem w TT, a zwłaszcza próbujący ustalić regionalne pochodzenie członków, z góry skazany jest na niepowodzenie z powodu różnego rodzaju zasadzek, które znalazły się w poszczególnych tomach PTT.

W pierwszych siedmiu tomach (z lat 1876–1882) znajdujemy jedynie nazwiska i imiona, niekiedy same nazwiska, a przy części z nich określenie zawodu, jednak bez podania miejsca zamieszkania. Począwszy od tomu ósmego (z 1883 r.), podawano, choć nie przy wszystkich nazwiskach, miejsca zamieszkania. W niektórych rocznikach PTT nazwiska nie są w całości ułożone alfabetycznie i aż do roku 1920 pojawiają się często w postaci zniekształconej oraz bez imion i miejscowości. Te ostatnie często również zostały zniekształcone i są trudne do ustalenia. Poza listą główną, krótkie wykazy osób, które przystąpiły do TT (w momencie druku poszczególnego tomu) zamieszczane były w różnych miejscach PTT i nie uwzględniano ich w spisie treści. Część miejscowości leżących na Pomorzu zaliczali redaktorzy galicyjscy do Wielkiego Księstwa Poznańskiego, choć używali też terminu Prusy Zachodnie. Wiele trudności sprawia próba przypisania ziemian do określonego regionu. Przypisywanie danej osoby pochodzenia ziemiańskiego do określonego majątku charakteryzuje się często niekonsekwencją, gdyż właściciel dany majątek sprzedał, przenosząc się do innego, albo po jego śmierci odziedziczyli spadkobiercy. Często też właściciel majątku, będąc w podeszłym wieku,

przekazywał dobra ziemskie dzieciom, a sam przenosił się do miasta. Wiadomo powszechnie, że wiele identycznych nazw występowało nie tylko w Wielkopolsce i na Pomorzu, ale także w Królestwie Polskim i w Galicji. Z tego powodu tylko krok do pomyłek. Przy poszczególnych miejscowościach nie podawano nazwy powiatu, a to utrudnia lub nawet uniemożliwia (w przypadku osób mniej znanych) ustalenie położenia danej miejscowości w konkretnym regionie. Niekiedy podawano przy nazwisku błędne miejsce zamieszkania członka TT, utożsamiając go z innym, poprzedzającym go na liście członkiem noszącym to samo nazwisko. Szczególnie trudno jest dokładnie ustalić czasową przynależność wielu członków TT, gdyż ich nazwiska wpisane na listę w roku przystąpienia do TT, po pewnym czasie z niej znikają, by po kilku latach pojawić się na nowo. Niektórzy członkowie TT należeli także albo wyłącznie do jego oddziałów terenowych: pienińskiego (w Szczawnicy), czarnohorskiego (w Kołomyi), babiogórskiego (w Makowie) oraz do oddziału „Beskid” (w Nowym Sączu) i figurują w oddzielnych spisach obejmujących członków tych oddziałów, co stwarza dodatkową trudność w ustaleniu ich tożsamości regionalnej¹.

Spisy publikowane były ze znacznym opóźnieniem, a znajdujące się w nich luki zostały prawdopodobnie spowodowane niesprawnością organizacyjną i różnego rodzaju utrudnieniami wynikającymi z przynależności członków TT do trzech różnych systemów administracyjnych państw zaborczych. Nie ulega także wątpliwości fakt, że kontakty Pomorzian z Galicją nie tylko ze względu na odległość, ale i stosunki polityczne – były szczególnie utrudnione.

Tematyka członkostwa Pomorzian i Wielkopolan była już przedmiotem opracowań naukowych, wymagających, niestety, wielu uzupełnień i poprawek. Pierwszym, który podjął temat, był Grzegorz Niewiadomy². Autor poprawnie przedstawił genezę i cele TT, natomiast sporo wątpliwości budzą jego wywody na temat Pomorzian, a zwłaszcza wnioski z analizy ich udziału w TT. W kilkudziesięciu przypadkach podano niedokładnie daty związane ze wstąpieniem do TT, co wobec przedstawionych wyżej trudności wynikających ze źródeł, można w jakimś stopniu autorowi wybaczyć. Trudno jednak postąpić podobnie, gdy chodzi o przedstawioną listę Pomorzian – członków TT, na której znalazło się tylko 61 osób, gdy w rzeczywistości było ich 157. Zrozumiałe, że wykaz opublikowany przez G. Niewiadomego wymagał weryfikacji i uzupełnień.

¹ Autor entuzjastycznego artykułu na temat PTT nie zwrócił uwagi na te sprawy. Zob. J. Durden, *Pamiętniki Towarzystwa Tatrzańskiego. Skarbnica wiedzy*. „Pamiętnik Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego”, t. 15-16, 2006-2007, s. 127-150.

² G. Niewiadomy, *Gdy do Tatr było dalej niż dziś... Pomorzanie w Towarzystwie Tatrzańskim 1873-1920*, [w:] *Rozmyślenia gdańskie*. Materiały z sesji „Miejsce Gdańska w procesie powstawania narodowego państwa polskiego”, red. R. Korewo, M. Makowska, Gdańsk 1998, s. 180-189; tenże, *Gdy do Tatr było dalej niż dziś... Pomorzanie w Towarzystwie Tatrzańskim 1873-1920*, „Pamiętnik Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego”, t. 7, 1999, s. 68-76 (tu lista członków TT).

W 2010 r. wydałem książkę o udziale Wielkopolan i Pomorzan w TT w latach 1874–1920³, w której zamieściłem ponad 1500 nazwisk w większości z notami biograficznymi. Niestety, przy takiej ilości nazwisk musiały znaleźć się także nieścisłości i luki. Dotyczy to zwłaszcza osób, które w jakiś znaczący sposób nie zaznaczyły swojej działalności w życiu społecznym, kulturalnym czy politycznym i z tego powodu brak o nich informacji nie tylko w słownikach biograficznych, ale i w opracowaniach historycznych. Te braki postanowiono usunąć, poszukując nekrologów w prasie regionalnej. Przejrzano więc ponownie, tym razem w całości, trzy tytuły prasowe: „Dziennik Poznański” (1859–1939), „Kurier Poznański” (1872–1939) i „Gazetę Toruńską” (1867–1921).

Zamieszczony wykaz Pomorzan – członków TT zawiera jedynie podstawowe daty biograficzne oraz informacje o ich przynależności do TT. Obejmuje on nie tylko rodowitych Pomorzan, ale także tych wszystkich Polaków, którzy na Pomorzu mieszkali, pracowali zawodowo i prowadzili działalność społeczno-gospodarczą, polityczną, kulturalno-oświatową i inną. Zrozumiałe, że w wykazie znaleźli się nie tylko znani na Pomorzu i w Polsce działacze, ale także mało lub w ogóle nieznani, jedynie z tytułu swej przynależności do TT.

Wykaz Pomorzan – członków Towarzystwa Tatrzańskiego w latach 1874–1920

Nazwisko i imię, urodzenie i śmierć	okres przynależności do TT
Bardzki Bolesław (1852–1919)	1880–1888
Bartnicki Michał z Garczyna, pow. kościerski	1919–1920
Biegańska Eleonora (ok. 1840–1928)	1878–1905
Bielewicz Marian (1860– po 1938)	1895–1907
Bielicki Herman (Armin) ks. (1833–1902)	1888–1892
Biesiadecki Maciej (1864–1935)	1895–1920
Biziel Jan (1858–1934)	1889–1903
Bloch Anastazy ks. (1867–1945)	1911–1920
Bolt Feliks ks. (1864–1940)	1913–1920
Cichowski Wincenty ks. (1820–1887)	1880–1887
Czapski Antoni	1879–1885

³ T. Oracki, *Wielkopolanie i Pomorzanie w Towarzystwie Tatrzańskim w latach 1874-1920*, Gdańsk 2010; tenże, *Działacze polscy na Pomorzu oraz na Warmii, Mazurach i Powiślu w Towarzystwie Tatrzańskim (1874-1920)*, [w:] *Nad Bałtykiem, Pregolą i Lyną XVI-XX wiek*. Księga pamiątkowa poświęcona Jubileuszowi 50-lecia pracy naukowej prof. Janusza Jasińskiego, red. Z. Rondonańska, Olsztyn 2006, s. 278-294.

Nazwisko i imię, urodzenie i śmierć	okres przynależności do TT
Czapski Jan (1830–1896)	1878–1888
Czapski Stanisław (zm. 1884)	1878–1884
Czarliński Emil (1833–1913)	1878–1887
Czarliński Leon (1835–1918)	1878–1888
Czarliński Leon (1860–1929)	1909–1920
Danielewski Ignacy (1829–1907)	1879–1885
Dąbrowski Walenty ks. (1847–1931)	1885–1888
Dekowski Feliks (1868–1906)	1905–1906
Dembek Bernard ks. (1878–1937)	1911–1920
Derc Jakub ks. (1839–1908)	1884–1888
Dominik Konstantyn ks. (1870–1942)	1911–1920
Donimirski Antoni (1846–1912)	1878–1883
Donimirski Edward (1844–1907)	1879–1907
Donimirski Jan (1847–1929)	1879–1898
Donimirski Ludwik (ok. 1850 – zm. 1894)	1878–1883
Duszyński Witold (ok. 1840 – zm. 1888)	1881–1887
Działowski Apolinary (1838–1902)	1879–1888
Działowski Eustachy (1841–1919)	1878–1909
Działowski Leon (1841–1901)	1879–1882
Dziurła Władysław (1877–1944)	1911–1920
Felski Jan ks. (1870–1935)	1913–1920
Fragstein (Fraksztein) Franciszek	1878–1884
Gołębiewski Hieronim ks. (1845–1918)	1911–1918
Gołębiewski Józef ks. (1880–1940)	1911–1920
Górski Jan (1859–1935)	1911–1920
Grabski Stefan (1867–1943)	1903–1920
Gremczyński Antoni	1911–1913
Grylewicz Edmund ks. (1852–1922)	1911–1914
Guziński Jan ks. (1825–1897)	1882–1888
Hailant (Heillant) Napoleon	1898–1903
Hoppe Michał (ok. 1859–1922)	1911–1912
Hulewicz Michał (1851–1893)	1887–1893
Jackowski Edward (zm. 1938)	1914–1920
Jackowski Maksymilian (1815–1905)	1878–1889
Jagalski Józef ks. (1867–1928)	1911–1920
Jakowicki Ludwik (1816–1900)	1879–1887
Jankowski Franciszek (1858–1918)	ok. 1910–1918
Janta-Polczyński Adam (1839–1901)	1888–1901
Janta-Polczyński Roman Mieczysław (1891–1984)	1911–1912

Nazwisko i imię, urodzenie i śmierć	okres przynależności do TT
Janta-Polczyński Roman Teodor (1849–1916)	1879–1898
Jaruszewski Franciszek (1859–1944)	1911
Jaworski Sas Julian (1862–1930)	1910–1912
Kaczmarek Marcin (1883 – ok. 1944)	1911–1920
Kalkstein Antoni (1839–1918)	1878–1907
Kalkstein Michał (1830–1911)	1879–1907
Kalkstein Teodor (1851–1905)	1879–1883
Kantak Maksymilian (ok. 1859 – zm. 1918)	1911–1918
Kasziński Franciszek (1847–1904)	1879
Kempiński Konrad (1842–1897)	1882–1889(?)
Kobyliński Franciszek (ok. 1824–1896)	1883–1888
Koehler Feliks	1911–1920
Kopicki Feliks (1882–1949)	1911–1920
Krasicki Ksawery (1853–1915)	1883–1885
Kroplewski Albin ks. (1878–1942)	1911–1920
Kubacz Franciszek (1868–1933)	1911–1920
Kujot Stanisław ks. (1845–1914)	1892
Kulerski Wiktor (1865–1935)	1914–1920
Kużaj Władysław (1869–1930)	1911
Ledwochowski Aleksander (zm. po 1939)	1913–1920
Lerchenfeld Ignacy (zm. 1884)	1883–1884
Lewicki Stefan (1834–1912)	1888–1898
Lipski Teofil (1852–1932)	1912
Liszkowska Emilia (1877–1962)	1895–1904
Liszkowski Wincenty (1867–1912)	1904–1912
Loga Wiktor (zm. po 1926)	1898–1920
Łaszewski Stanisław (1852–?)	1884–1885
Łebński Władysław (1840–1907)	1877–1888
Łyskowski Ignacy (1820–1886)	1878–1886
Łyskowski Mieczysław (1825–1894)	1876–1894
Magdziński Teofil (1818–1889)	1878–1888
Mały Karol ks. (1880–1940)	1911–1920
Marchlewski Mieczysław (1885–1956)	1914
Mieczkowski Józef (1835–1907)	1879–1898
Mieczkowski Leopold (zm. 1892)	1889
Mizerski Ludwik (1843–1923)	1882–1888
Mlicka Emilia (1861–1925)	1888–1896
Mlicka Teofilowa	1884
Mlicki Teofil (1813–1883)	1881–1882

Nazwisko i imię, urodzenie i śmierć	okres przynależności do TT
Mlicki Władysław	1901–1906
Morawski Franciszek Ksawery ks. (1825–1893)	1879–1893
Mroziński Zygmunt (1847 – po 1910)	1885–1888
Neubauer Antoni ks. (1842–1915)	1887–1896
Niemierkiewicz Marian (1877–1951)	1911–1920
Niklewicz Czesław ks. (1876–1944)	1908–1920
Niezychowski Bolesław (zm. 1922)	1881–1898
Nowakowski Julian (ok. 1854–1907)	1878–1888
Ograbiszewski Ignacy ks. (1841–1913)	1911–1913
Olszakowski Antoni (1860–1942)	1909–1920
Ossowski Feliks (ok. 1842–1932)	1879–1902
Ossowski Władysław (1833–1908)	1880–1893
Palczyński Jan ks. (1854–1910)	do 1910
Panecki Władysław (1857–1931)	1911–1920
Pankala (Pankalla) Jan (1865–1929)	1908–1920
Parczewski Bogusław (1869–1935)	1905–1920
Parczewski Erazm (1826–1915)	1879–1898
Piechowski Julian (1879– po 1916)	1903–1910
Piotrowski Ignacy ks. (1866–1917)	1913–1917
Poćwiardowski Paweł ks. (1840–1889)	1882–1888
Prądyński Juliusz ks. (1818–1894)	1879–1894
Prądyński (Aubracht-Prądyński) Juliusz (1888–1949)	1913–1920
Prądyński Łucjan (1880–1939)	1913
Rakowicz Franciszek (1839–1879)	1878
Reicher Edward (zm. po 1911)	1888–1905
Reicher Maria	1887–1903
Rogaliński Bernard (zm. 1885)	1881–1885
Rohr Adolf (Antoni) (1853– po 1920)	1902–1905
Różański Marian (1864–1927)	1903–1920
Różycki Bolesław	1879–1887
Rutkowska Maria (1809–1905)	1899–1902
Rutkowski Feliks (1878–1964)	1909–1912
Rutkowski Walerian (Walery), (1837–1897)	1878–1888
Rutkowski Władysław (1838–1902)	1878–1883
Rybiński Leon (1817–1904)	1878–1888
Rydygier Ludwik (1850–1920)	1892–1893
Rzepnikowski Teofil (1845–1922)	1881–1886
Samplawski Julian	1879–1880
Sartowski Dawid ks. (1838–1899)	1887–1888

Nazwisko i imię, urodzenie i śmierć	okres przynależności do TT
Szczaniecki Michał (1838–1920)	1879–1906
Szczaniecki Władysław (1869–1942)	1910
Sell Jan ks. (1875–1920)	1911–1920
Sierakowski Adam (1846–1912)	1878–1908
Sierakowski Alfons (1816–1886)	1878–1886
Stobiecki Roman (1877–1961)	1911
Sulerzyski Stanisław	1878
Sulerzyski Wacław (1844–1903)	1893–1901
Szczygłowski Bolesław (1865–1912)	1892–1895
Szulc (Schultz) Józef (zm. po 1898)	1879–1898
Szuman Henryk Antoni ks. (1882–1939)	1911–1920
Szuman Leon (1852–1920)	1881–1920
Szuman Władysław (1868–1924)	1911–1920
Szydzik Józef ks. (1871–1939)	1911–1920
Ślaski Kazimierz (1847–1906)	1879–1906
Ślaski Ludwik (1818–1898)	1878–1888
Ślaski Ludwik Maurycy (1856–1906)	1892–1906
Świacki Karol (zm. 1929)	1910–1914
Trzciniński Edward (1874–1948)	1904–1914
Węclewski Stanisław (1820–1893)	1882–1887
Wierzbicki Melchior (1867–1925)	1911–1920
Wolszlegier Antoni ks. (1853–1922)	1888–1896
Wolszlegier Władysław (1849–1919)	1883–1909
Wróblewski Franciszek ks. (1869–1944)	1912–1920
Wybicki Michał (1835–1907)	1878–1887
Zabłocki Kazimierz (zm. po 1913)	1893–1904
Zieliński Feliks (1891– po 1939)	1913–1914
Złotowski Paweł	1911
Żaczek Jan (1841–1889)	1887–1888